

Ladányi Gabriella

A parancsnok feladatai és felelőssége a környezetvédelem terén

A KATONAI VEZETŐK, PARANCSNOKOK FELADATA ÉS KÖTELEZETTSÉGE

A honvédségi szervezet parancsnokának szolgálati hatásköre kiterjed az általa vezetett honvédségi szervezet működésének minden területére, így a környezeti elemek megóvására is. A parancsnok a vezetési jogkörét a vonatkozó jogszabályok, a közjogi szervezetszabályozó eszközök és a belső rendelkezések, valamint a szolgálati előjáró által meghatározott előírások között gyakorolja. Ennek megfelelően érvényesítenie kell a környezetvédelmi tárgyú jogszabályokban, belső szabályzóknak foglalt előírásokat.

Környezetvédelmi szakállomány

E feladatait a parancsnok a környezetvédelmi szakállomány útján látja el és gyakorolja. A környezetvédelmi szakállomány lehet környezetvédelmi tiszt, környezetvédelmi altiszt vagy honvédelmi alkalmazott. A környezetvédelmi feladatok ellátásához szükséges személyi feltételek biztosítása a parancsnok feladata. Ezek a következők:

- a megfelelő szakmai végzettséggel rendelkező környezetvédelmi szakállomány alkalmazása, annak továbbképzése;
- szükség esetén hulladékfelelősök kijelölése és a felkészítésük feltételeinek megteremtése;
- a szükséges jogosultságok, hozzáférések biztosítása.

A Magyar Honvédségnél a környezetvédelmi szakállomány alkalmazását a honvédelmi feladatokkal kapcsolatos sajátos környezethasználat alapján határozták meg és szabályozták. A környezetvédelmi szakállománynak legalább középfokú környezetvédelmi végzettséggel kell rendelkeznie a vonatkozó jogszabályi előírások szerint. A tiszti állománycsoportba tartozó környezetvédelmi szakállománnyal szemben azonban követelmény a felsőfokú környezetvédelmi végzettség, mint például környezetmérnöki képesítés.

A mindennapi tevékenység során a honvédségi szervezeteknek teljeskörűen meg kell felelnie a hatályos előírások rendelkezéseinek. Éppen ezért – a kiképzési és műveleti feladatok, valamint a környezetvédelmi követelmények közötti konfliktus feloldása, hatásainak minimálisra csökkentése érdekében – indokolt és szükséges, hogy a környezetvédelmi szakállomány a környezetvédelmi ismeretek mellett általános katonai szakmai ismeretekkel is rendelkezzen. Ennek birtokában tud a környezetvédelmi szakállomány a Magyar Honvédség speciális feladatai figyelembevételével felelős javaslatot tenni a parancsnok részére a környezeti értékek megőrzése, védelme érdekében a működés biztosítása mellett.

A katonai környezetvédelmi tevékenység célja a környezet elemeinek és egészének védelme, a fenntartható fejlődés és a Magyar Honvédség működésének biztosítása. Ez a gyakorlatban oly módon valósul meg, hogy a parancsnok bevonja a környezetvédelmi szakállományt a honvédségi szervezet napi működésébe, feladataiba, biztosítja, hogy az naprakész információkkal rendelkezzen a napi élet, a folyó műveletek és kiképzési tevékenységek aktuális feladatairól. Ennek ismeretében a környezetvédelmi szakállomány olyan javaslatokat tud tenni a parancsnok részére, amelyek a kiképzési és műveleti feladatok korlátozása nélkül vagy lehető legminimálisabb korlátozása mellett biztosítják a követelmények, feladatok teljesítését. Ebben – hasonlóan az összes tevékenységhez – elengedhetetlen a folyamatos kommunikáció, az együttműködés a törzsmunka során.

A katonai feladatok tervezése, szervezése

A honvédelmi feladatokat, mint a különböző kiképzéseket, gyakorlatokat, felkészítéseket, a környezeti elemek igénybevételével hajtják végre, ami szükségszerűen terheli a környezetet. Mindaddig, míg ez a terhelés nem jelentős, nem halad meg határértékeket, nem jár élőhelyek felszámolásával, addig a környezeti elemek a terhelést követően képesek visszanyerni eredeti vagy ahhoz elfogadhatóan közeli állapotukat. Ennek érdekében a parancsnok felelős a környezethasználattal összefüggő katonai feladatok tervezése, szervezése, végrehajtása során a környezetvédelmi előírások figyelembevételéért, betartásáért és betartatásáért. Döntéshozatala során a környezetvédelmi szempontokat is köteles figyelembe venni, keresni azokat a megoldásokat, amelyekkel a kitűzött célt – a művelési biztonság veszélyeztetése nélkül – a lehető legkisebb környezetterheléssel el lehet érni. A feladatok tervezése során olyan környezetvédelmi előírásokat, szervezési intézkedéseket kell meghatározni, amelyek betartása esetén csökkenteni lehet a környezet igénybevételét, valamint a terhelésével járó tevékenységet a katonai feladat megvalósítása mellett.

Környezetvédelmi dokumentumok

A honvédségi szervezet parancsnokának kötelessége a jogszabályokban, közjogi szervezetszabályozó eszközökben, valamint belső rendelkezésekben előírt környezetvédelmi tárgyú dokumentumok, okmányok kiadása, nyilvántartások vezetése, a szükséges engedélyek beszerzése. Ennek megvalósítása érdekében a honvédségi szervezet parancsnoka a rendszeresen ismétlődő tevékenységek végrehajtásának eljárási szabályait intézkedésben, az eseti tevékenységek szabályait parancsban állapítja meg. Alapvető szabály, hogy az intézkedés, parancs nem lehet ellentétes jogszabállyal, szolgálati előjáró által kiadott belső rendelkezéssel.

A környezetvédelmi kötelezettségek nem korlátozódnak a honvédségi szervezet parancsnokára, hanem – ugyanúgy, mint az összes többi felelősségi kör tekintetében – az egyes szakági vezetők, alegységparancsnokok is kötelesek

nemcsak betartani és betartatni a környezetvédelmi előírásokat, hanem mérlegelni is a tervezett és folyó tevékenység környezetvédelmi vonzatait. Ezt a honvédségi szervezet parancsnokához hasonlóan a környezetvédelmi szakállománnyal egyeztetve, azzal együttműködve tudják a leghatékonyabban, szakszerűen végrehajtani.

Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat

A Magyar Honvédségnél a környezetvédelem egységszintű alapokmánya a Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat, amely tartalmazza:

- az adott honvédségi szervezet működésével összefüggő környezetvédelmi ügyrendet;
- a környezetvédelmi tevékenység megszervezésének és végrehajtásának rendjét;
- a végzett tevékenységek és technológiák ismertetését és az abból adódó környezetterheléshez és igénybevételhez kapcsolódó eljárásrendet.

A Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzatot a honvédségi szervezet alaprendeltetésű feladatainak figyelembevételével úgy kell elkészíteni, hogy az megfeleljen az általános, kötelező érvényű előírásoknak, ugyanakkor tükrözze az adott honvédségi szervezet speciális feladatait, rendeltetését. A Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat hatályánál figyelembe kell venni, hogy annak területi hatálya nemcsak laktanyai elhelyezésre terjed ki, hanem az objektumon kívül végzett tevékenység környezetvédelmi feladatainak tervezését és végrehajtását is szabályozza. E dokumentumban kell szabályozni a honvédségi szervezet parancsnokának, alegységparancsnokainak, a környezetvédelmi szakállománynak, valamint a környezetvédelemben érintett szervezeti elemek vezetőinek a feladatait, kötelességeit, összhangban a Szervezeti Működési Szabályzatban foglaltakkal.

A honvédségi szervezet tevékenységéből adódó környezeti igénybevételt, az annak használatára vonatkozó előírásokat, az ahhoz kapcsolódó eljárásrendet környezeti elemenként kell meghatározni a Szervezeti Környezetvédelmi

Szabályzatban. E fejezetben a technológia leírása mellett az ahhoz kapcsolódó környezetvédelmi rendszabályokat kell meghatározni, amely egy leíró rész, jellemzően a Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat legnagyobb részét e fejezet alkotja. A Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat részét képezi a környezetvédelmi jelentési rend, a környezetvédelem logisztikai biztosítása, a környezetvédelmi ellenőrzések, valamint a környezetvédelmi oktatások meghatározása is. A jelentések közül kiemelendő a belső jelentési rendszer meghatározása környezetszennyezés vagy természetkárosodás esetén. A Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat mellékletét képezheti az objektumvázlat, amelyen jelölik a környezethasználathoz kapcsolódó technológiákat, és mellékletét képezik a mintanyilvántartások.

E környezetvédelmi dokumentumot a környezetvédelmi szakállomány készíti el, de a honvédségi szervezet parancsnoka hagyja jóvá. A Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat dokumentum elkészítését kötelezően jogszabály nem írja elő. Ugyanakkor a gyakorlati tapasztalatok alapján előjárói intézkedésben határozták meg a Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat tartalmi követelményét, mivel szükségessé vált, hogy egy egységes dokumentumban legyenek kifejtve a honvédségi szervezet környezetvédelemmel kapcsolatos feladatai.

Abban az esetben, ha egy objektumban több honvédségi szervezet települ, szükséges a Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat összehangolása a közös használatú területekre vonatkozó előírások érvényesítése érdekében. Mindezen túlmenően olyan eset is előfordulhat, hogy egy honvédségi szervezet több objektummal rendelkezik, ilyenkor a helyi sajátosságok figyelembevételével kell elkészíteni az alapidokumentumot. Az előjárói intézkedésben – más társszakterület előírásait figyelembe véve – a Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat éves felülvizsgálatát határozták meg. Amennyiben új környezethasználattal járó eszközt, technológiát alkalmaznak, a honvédségi szervezet alaprendeltetésével, feladatrendszerével összefüggő, valamint jelentős mértékű jogszabályváltozás esetén szintén felül kell vizsgálni a dokumentumot.

Környezeti alapnyilvántartás

A honvédségi szervezet parancsnoka felelős egy országos rendszerben, a környezetvédelmi alapnyilvántartásban rögzített adatok létrehozásáért, valamint az adatokban bekövetkezett változás határidőn belüli bejelentéséért. Az egyedi környezetvédelmi azonosító adat (a környezetvédelmi ügyfél jele, környezetvédelmi területi jel) azonosítja a honvédségi szervezetet mint ügyfelet a környezetvédelmi közigazgatási hatósági eljárás, továbbá a környezetvédelmi adatszolgáltatás teljesítése során. Ezt a célt szolgálja az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer (OKIR), amely egy mérő-, észlelő- és ellenőrző hálózat. Az OKIR korszerű böngészővel használható, az adatszolgáltatóra vonatkozó adatoknak meg kell egyeznie a honvédségi szervezet törzskönyvi, alapító okiratban szereplő adataival.

Hulladékgazdálkodás

A hulladékok és veszélyes hulladékok képződésének, a haderő működésének környezeti elemekre gyakorolt hatásait már ismertettük. Az emberi szükséglet – termelés, fogyasztás – kielégítéséhez hasonlóan a katonai tevékenység végzése során is keletkeznek olyan anyagok, amelyeket már nem lehet újrahasznosítani, feldolgozni. Ilyenek például a haditechnikai eszközök üzemeltetése során képződő, kőolajszármazékokkal szennyezett csomagolások, textíliák, amelyektől meg kell válni, amelyeket hulladékként kell kezelni. A hulladékgazdálkodás a Magyar Honvédség tekintetében is nemcsak a hulladék előírás szerinti gyűjtését, szállítását foglalja magában, hanem kiterjed a hulladék mennyiségének és veszélyességének csökkentésére, kezelésére.

Ennek részeként – a honvédségi szervezet alaprendeltetése szerinti feladatainak figyelembevételével – meg kell határozni a belső hulladékgazdálkodási eljárási rendet. Dokumentumban kell rögzíteni a rendszer működésének rendjét, a hulladékgyűjtés szabályait, annak felügyeletét, a vezetendő okmányok, valamint nyilvántartások körét. Mindezeknek összhangban kell lenniük a vonatkozó jogszabályi előírásokban meghatározottakkal. A hulladékgazdálkodási

tevékenységre figyelemmel a honvédségi szervezet parancsnoka hulladékfelelősöket is kijelölhet. Ez történhet a Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzatban vagy hulladékgazdálkodási utasításban, vagy sorszámos parancsban is. Ebben a dokumentumban szükséges megjelölni a hulladékgyűjtéssel kapcsolatos beosztásokat, munkaköröket.

A hulladékkal való rendelkezés alapvető szabálya, hogy tilos a hulladékot elhagyni, ellenőrizetlen körülmények között elhelyezni. A katonai tevékenység végzése során képződött hulladék elkülönített, biztonságos, környezetszennyezést kizáró gyűjtéséről a helyszínen kell gondoskodni, ami történhet gyűjtőedényben vagy konténerben. A hulladékgazdálkodási létesítmény egyik leggyakoribb típusa a Magyar Honvédségnél az úgynevezett munkahelyi gyűjtőhely, amely a hulladékképződés helyén található. Lehet önálló helyiség vagy elkerített, lehatárolt terület. Itt a hulladék a képződésétől számított legfeljebb 6 hónapig gyűjthető. A másik típus az üzemi gyűjtőhely, amelyet akkor alakítanak ki, ha a hulladékot a képződés helyétől nem szállítják el közvetlenül a hulladékkezelőhöz. Az üzemi gyűjtőhely lehet önálló építmény vagy speciális műszaki védelemmel kialakított konténer, amely hulladékgazdálkodási engedély nélkül üzemeltethető. Az üzemi gyűjtőhely működési és ellenőrzési szabályait üzemeltetési szabályzatban kell rögzíteni a vonatkozó kormányrendeletben meghatározott szempontok szerint, amit a honvédségi szervezet parancsnoka hagy jóvá. Ezt követően a területileg illetékes hulladékgazdálkodási hatóság részére meg kell küldeni jóváhagyásra, amelyről a hatóság határozatot ad ki. Az üzemi gyűjtőhely kialakításának előnye, hogy e létesítményben a hulladék legfeljebb egy évig gyűjthető. Kiemelendő, hogy a hulladékgazdálkodási létesítmények üzemeltetése és az alakulaton belüli eljárásrend kialakítása során nemcsak a laktanyai elhelyezést kell figyelembe vennie a környezetvédelmi szakállománynak, hanem a tábort, laktanyán kívüli körülményeket is.

A hulladékot hulladéktípusonként, hulladékfajtánként elkülönítetten kell gyűjteni a munkahelyi, valamint az üzemi gyűjtőhelyen. A hulladékgyűjtő edényen – amely lehet hordó, kanna, tartály, hulladékgyűjtő zsák – a hulladéktípusra, hulladékjellegre utaló megkülönböztető jelzést, valamint feliratot kell feltüntetni.

Levegőtisztaság-védelem

A honvédségi szervezeteknél a levegőtisztaság-védelem területén is jelentkeznek feladatok, amelyeket alapvetően a környezetvédelmi szakállomány hajt végre. A parancsnokok feladata biztosítani a szükséges feltételeket és megkövetelni az együttműködést a szervezeten belül. Először tisztázni szükséges, hogy mit értünk légszennyező forrás alatt: „levegőterhelést okozó helyhez kötött vagy mozgó forrás.”³¹ A Magyar Honvédségnél a levegőterhelést okozó légszennyező pontforrásokkal kapcsolatos feladatok megjelennek a tüzelőberendezésnél, a szükségáramforrásnál, valamint a technológiához kapcsolódó pontforrásnál, úgymint az elszívó berendezéseknél és a kidobó kürtőknél. A 140 kW és az annál nagyobb névleges bemenő hőteljesítményű tüzelőberendezések, illetve légszennyező pontforrások csak a környezetvédelmi hatóság által kiadott engedély birtokában létesíthetők, üzemeltethetők. Az engedélyezési dokumentum összeállíttatása az üzemeltető honvédségi szervezet feladata. Amennyiben a tevékenység megszűnik, az üzemeltetési engedély visszavonását kell kezdeményezni.

A légszennyező források üzemeltetését az elérhető legjobb technika alkalmazásával kell végezni. Az üzemeltető honvédségi szervezet köteles a részére megállapított levegővédelmi követelmények megtartását rendszeresen ellenőrizni. A technológiai előírások megtartásával, az üzemzavarok megelőzésével meg kell akadályozni a rendkívüli légszennyezést.

A Magyar Honvédségnél a veszélyes anyag tárolása nemcsak laktanyai körülményekre terjed ki, hanem tábori elhelyezésre, gyakorlatokra, kitelepülésekre is. Minden esetben a veszélyes anyagot úgy kell tárolni, felhasználni, hogy kizárjuk a környezeti elemek szennyezését. Ezt úgy kell megvalósítani, hogy a tárolás és a felhasználás helyén olyan körülményeket kell biztosítani, hogy egy esetleg bekövetkező elfolyás esetén se juthasson veszélyes anyag a talajba, felszíni vagy felszín alatti vizekbe. Erre a célra alkalmas a kármentő térrel ellátott helyiség vagy mobil kármentő tálca használata. A veszélyes anyag tárolására szolgáló

³¹ 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet 2. § 23. pont.

tárolóeszközt mindig lezárt állapotban kell tartani. Nagyobb kiszerezésben tárolt veszélyes anyag csak biztonsági előírásokat, piktogramot tartalmazó edénybe mérhető, adható ki. Tábori körülmények között a veszélyesanyag-tároló helyeket szilárd burkolatú területen kell kialakítani, illetve a csapadékvízzel való érintkezés lehetőségét ki kell zárni, vagy ha ez nem lehetséges, a szennyezett csapadékvíz kezeléséről gondoskodni kell. A veszélyesanyag-tároló hely kiválasztásánál figyelembe kell venni a közvetlen napugárzást.³²

Adatszolgáltatások

Az OKIR-ban a felügyeleti tevékenységet ellátó környezetvédelmi hatósági adatszolgáltatások közül kiemelendő a hulladékra, valamint a levegőtisztaságvédelemre vonatkozó adatszolgáltatás, amelyek teljesítése a honvédségi szervezet parancsnokának felelőssége.

Hulladékkal kapcsolatos adatszolgáltatás

A hulladékra vonatkozó adatszolgáltatás a hulladéktermelőkre vonatkozik, amelynek hatálya a Magyar Honvédségre is kiterjed, mivel a honvédségi szervezetek tevékenysége során is képződik hulladék. Az adatszolgáltatásra kötelezett honvédségi szervezetnek az adatszolgáltatási kötelezettsége keletkezését vagy megszűnését, változását a kötelezettség keletkezésétől vagy megszűnésétől, változásától számított 15 napon belül a telephelye szerint illetékes hatóságnak be kell jelentenie a webes alkalmazás adatcsomagján.

A hulladékkal kapcsolatos rendszeres adatszolgáltatásnak két típusát különböztetjük meg, amely lehet éves és negyedéves. A Magyar Honvédségnél negyedéves adatszolgáltatásra csak a központi üzemi gyűjtőhelyet üzemeltető honvédségi szervezet kötelezett mint veszélyeshulladék-gyűjtésre engedéllyel rendelkező szervezet.

³² FÖLDI et al. 2021.

Az adatszolgáltatást telephelyenként és hulladéktípusonként – veszélyes hulladék, nem veszélyes hulladék, nem veszélyes építési-bontási hulladék – elektronikusan kell teljesíteni egy webes alkalmazás segítségével. Az adatszolgáltatás internetalapú, Központi Azonosítási Ügynök-hozzáférés szükséges hozzá, strukturált felépítésű.

A vonatkozó szabály mennyiségi értékeket határoz meg a hulladék-adatszolgáltatás teljesítése tekintetében. Amennyiben a honvédségi szervezetnél telephelyenként a tárgyévben képződött hulladék nem éri el a Korm. rendeletben meghatározott mennyiséget, akkor csak az alapadatokat kell kitölteni és megküldeni a hulladékgazdálkodási hatóság részére. Az adatszolgáltatást naprakészen vezetett hulladék-nyilvántartások, szállítási dokumentumok alapján kell összeállítani. E dokumentumokkal a környezetvédelmi szakállomány rendelkezik. Az adatszolgáltatás a telephelyi adatok mellett a tárgyévben képződött hulladékmennyiséget tartalmazza hulladéktípusonként, a nyitó- és zárókészletet, továbbá a hulladékkezelő részére átadott hulladékra vonatkozó információkat.

A már említett webes alkalmazás előnye a korábbi nyomtatványkitöltő programhoz képest, hogy az adatok felvitelét követően mód van egy ellenőrzés futtatására, amely csökkenti a hibák lehetőségét a program szerint. Az alkalmazásban a hibákat listázzák, amelyek lehetnek kritikus hibák vagy csak figyelmeztetések. Figyelmeztetés esetén az adatszolgáltatás beküldhető a hatósághoz. A hibalista tartalmazza a hiba pontos helyét, illetve leírását, így gyorsan javítani, módosítani lehet a tévesen, helytelenül rögzített adatot.

Az éves hulladék-adatszolgáltatást a tárgyévet követő év március első napjáig kell teljesíteni, amelyet a hulladékgazdálkodási hatóság beküldést követően befogad, feldolgoz és szakmailag ellenőriz. Ezekről az adatszolgáltatást teljesítő környezetvédelmi szakállomány minden esetben elektronikus értesítést kap az ügyfélkapujára. Az adatszolgáltatás javítására az önellenőrzésen kívül egy alkalommal kerülhet sor. Mindezek mellett kiemelendő, hogy az adatszolgáltató rendszeren a korábbi adatszolgáltatások bármikor megtekinthetők, letölthetők archiválás céljából.

Levegőtisztaság-védelmi adatszolgáltatás

A környezetvédelmi tárgyú adatszolgáltatások közül a másik kiemelendő a levegőtisztaság-védelmi adatszolgáltatás, amely a légszennyező forrást üzemeltető honvédségi szervezetre vonatkozik. Az engedélyköteles légszennyező forrást üzemeltető honvédségi szervezetnek levegőtisztaság-védelmi alapbejelentést kell tennie a webes alkalmazáson a környezetvédelmi hatóság felé.

A rendszeres adatszolgáltatást a tárgyévet követő év március 31-ig kell teljesíteni a webes felületen a környezetvédelmi hatóság részére. Mindamellet a bekövetkező változásokat, például egy tüzelőberendezés megszüntetése, a változás bekövetkezésétől számított 30 napon belül be kell jelenteni a környezetvédelmi hatóság részére. A tüzelőberendezések tekintetében az éves levegőtisztaság-védelmi jelentéshez szükséges adatokat a laktanya üzemeltetéséért felelős helyi szolgáltató biztosítja a környezetvédelmi szakállomány részére tárgyévi március hónap közepéig. A légszennyezés mértéke éves bejelentésének adatacsomagjánál a technológiaazonosító adatok mellett az üzemidőre, a felhasznált tüzelőanyag minőségi adataira, valamint a szennyezőanyag-kibocsátásra vonatkozó adatok megadása szükséges. A levegőtisztaság-védelmi adatszolgáltatásnál is az ellenőrzési program futtatása után, a beküldést követően a környezetvédelmi hatóság feldolgozza és minősíti azt, amiről minden esetben elektronikus értesítést küld a környezetvédelmi szakállomány részére az ügyfélkapun keresztül.

Parancsnoki ellenőrzés

A parancsnoki ellenőrzés a vezetés és irányítás szerves része. Célja, hogy objektív információt biztosítson a honvédségi szervezet parancsnoka részére a környezetvédelem helyzetéről. További cél, hogy az ellenőrzött a tapasztalatokat hasznosítani tudja. A honvédségi szervezet parancsnoka a környezetvédelmi szakállomány útján rendszeresen, évente legalább két alkalommal ellenőrzi a környezeti elemek állapotát, a környezetvédelmi feladatok szervezetségét, gyakorlati végrehajtását. Az előjárói intézkedés értelmében a fő környezetvédelmi belső ellenőrzést minden év október 15-ig, a szűkített ellenőrzést

tárgyév március 31-ig kell végrehajtani. A két belső környezetvédelmi ellenőrzés időpontját a környezetvédelmi feladatokra figyelemmel határozták meg. A fő környezetvédelmi ellenőrzés képezi az alapját a következő évi környezetvédelmi szakanyagok és szolgáltatások előirányzatai tervezésének, valamint a honvédségi szervezet környezetvédelmi helyzete értékelésének. A szűkített ellenőrzés elsődlegesen az előző évi fő ellenőrzésen feltárt hiányosságok felszámolásának visszaellenőrzését, valamint egyes kritikus területek helyzetének folyamatos nyomon követését szolgálja.

A fentiekén túl az alegységparancsnokok, munkahelyi vezetők folyamatosan kötelesek ellenőrizni azon tevékenységeket, amelyek igénybe veszik a környezetet. A környezetvédelmi ellenőrzésre vonatkozó eljárásrendet, annak részletszabályait a honvédségi szervezet Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzatának külön fejezetében kell megjeleníteni. Szükséges szabályozni az ellenőrzések fajtáit, elrendelésének, ellenőrzése lefolytatásának módját, a készítendő okmányokat, a hiányosság felszámolásának rendjét. A környezetvédelmi ellenőrzés lehet belső környezetvédelmi, úgynevezett parancsnoki ellenőrzés, céllenőrzés, rendkívüli ellenőrzés, valamint utóellenőrzés. Az ellenőrzés lehet tervezett vagy soron kívüli, valamint előzetesen bejelentett vagy váratlan. A céllenőrzés során a honvédségi szervezet parancsnoka meghatározott terület ellenőrzését rendeli el, ez jellemzően egy konkrét eset, probléma körülményeinek vizsgálatára irányul. Beszélhetünk még rendkívüli környezetvédelmi ellenőrzésről is, amelyet szintén a honvédségi szervezet parancsnoka rendel el például egy környezeti káresemény után annak ok-okozati összefüggésének feltárása, valamint hasonló esetek megelőzése érdekében.

A környezetvédelmi ellenőrzés végrehajtását tervezés, előkészítés előzi meg. Ennek során egyeztetnek, és meghatározzák, hogy a tárgyévet követő évben milyen típusú ellenőrzést és mikor hajtsanak végre, annak kezdetét és végét is meghatározzák, továbbá azt, hogy mely szervezeti elem felelős az ellenőrzésért. A környezetvédelmi ellenőrzést minden esetben a honvédségi szervezet parancsnoka által kijelölt bizottság hajtja végre. A környezetvédelmi ellenőrzést végrehajtó bizottság állandó tagjait célszerű a Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzatban meghatározni. A környezetvédelmi szakállomány mellett

állandó tag az infrastrukturális feladatokat ellátó szolgálati személy, továbbá a logisztikai vezető. A bizottság összetételére és az ellenőrzés végrehajtására a honvédségi szervezet parancsnoka intézkedik. Amennyiben egy objektumban több honvédségi szervezet is települ, úgy az érintett többi honvédségi szervezetet, valamint az üzemeltető honvédségi szervezetet is tájékoztatni kell az elrendelt ellenőrzésről. Az esetben, ha a honvédségi szervezet több telephellyel rendelkezik, akkor minden telephelyén végre kell hajtani a környezetvédelmi ellenőrzést a Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzatban meghatározottak szerint.

A környezetvédelmi szakállomány feladata a belső környezetvédelmi ellenőrzésre vonatkozó ellenőrzési program összeállítása és jóváhagyatása a honvédségi szervezet parancsnokával. Az ellenőrzési programnak részletesen tartalmaznia kell, hogy milyen típusú az ellenőrzés, mi az ellenőrzés célja, mi a módszere, mettől meddig terjed az ellenőrizendő időszak, az ellenőrzés tervezett időtartamát, az ellenőrzés végrehajtásának ütemtervét. A programot – a váratlan ellenőrzés esete kivételével – célszerű előre egyeztetni az ellenőrizendő szervezettel, hogy az ellenőrzés végrehajtásának személyi és tárgyi feltételei (például a megfelelő helyiségek nyitása) rendelkezésre álljanak. Az ellenőrzés módszere lehet adatbekérés és/vagy helyszíni ellenőrzés. Az adatbekérés módszerével a vonatkozó jogszabályokban, szabályzókban előírt okmányokat, nyilvántartásokat, dokumentumokat tekintik át.

Az ellenőrzési programot az ellenőrzöttek részére meg kell küldeni, kivéve azt az esetet, amikor váratlan ellenőrzést végzünk. Váratlan ellenőrzés során az ellenőrzést végrehajtónak nyílt paranccsal kell igazolnia az ellenőrzésre való jogosultságot, felhatalmazást, amelyet az ellenőrzés megkezdésekor be kell mutatni az ellenőrzött honvédségi szervezet, valamint a honvédségi szervezeten belüli ellenőrzés esetén az alegység parancsnoka, vezetője részére.

A környezetvédelmi ellenőrzés előkészítéséhez tartozik a bizottság tagjainak felkészülése, eligazítása. A felkészülés során a bizottság tagjai egyénileg tanulmányozzák a szakterületükre vonatkozó hatályos jogszabályi előírásokat, belső rendelkezésben foglaltakat. A Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzat ellenőrzés fejezetében szabályozni szükséges, hogy a belső környezetvédelmi ellenőrzés megállapításait, tapasztalatait, illetve eredményét milyen formátumban

dokumentálják. Erre a leggyakoribb mód az ellenőrzési jegyzőkönyv vagy ellenőrzési jelentés összeállítása. Az ellenőrzési jelentésnek tartalmaznia kell, hogy mely szervezetet ellenőrizték, az ellenőrzést végző személyeket beosztásuk megjelölésével, az ellenőrzött időszakot, az ellenőrzés részletes megállapításait, következtetéseket, javaslatokat és azonnali intézkedéseket a honvédségi szervezet parancsnoka részére. Az ellenőrzési jelentés megállapításait úgy kell megfogalmazni, hogy az érthető és az ellenőrzött működése objektíven értékelhető legyen. A jelentésnek lényegre törőnek kell lennie. A múlt idő használata javasolt, figyelemmel arra, hogy a jelentés vagy jegyzőkönyv megírásakor a helyszíni ellenőrzés befejeződött. A megállapításoknak összhangban kell lennie a következtetésekkel, valamint a javaslatokkal. A hibák, hiányosságok rögzítése mellett rá kell mutatni azok okaira, következményeire. Az ellenőrzési jelentést vagy jegyzőkönyvet az ellenőrzést végrehajtó bizottsági tagoknak alá kell írniuk. Az ellenőrzési jelentésnek/jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell egy parancsnoki záradékot, amely részről a honvédségi szervezet parancsnoka nyilatkozik a jelentésben foglaltakról, továbbá rögzíti a feltárt hiányosságok felszámolásához szükséges intézkedést, megjelölve a felelős személyt és a határidőt. Az ellenőrzési jelentést annyi példányban kell elkészíteni, hogy az ellenőrzöttek részére biztosított legyen az ellenőrzés megállapításainak megismerése.

Az ellenőrzés során a vonatkozó jogszabályi, szabályzói előírást kell összevetni a helyszíni talált állapottal. Erre jó módszer az ellenőrzésre való felkészülés során egy ellenőrző lista összeállítása adott témakörben a vonatkozó előírások alapján, amely meggyorsítja a helyszíni ellenőrzés végrehajtását. Ez által az ellenőr gyorsan objektív képet kap a helyszíni körülményekről. Előfordulhat olyan eset is, amikor a környezetvédelmi szakállomány olyan mértékű rendellenességet tapasztal a helyszíni ellenőrzés során, amely miatt azonnal a helyszínen intézkedni kell a szabálytalanság megszüntetésére, a szabálytalan tevékenység felfüggesztésére. Ezt a jegyzőkönyvben szükséges rögzíteni, valamint ilyen esetben azt haladéktalanul jelenteni kell a parancsnoknak.

A környezetvédelmi ellenőrzés végrehajtása során a következő dokumentum az intézkedési terv, amely az ellenőrzéskor feltárt hiányosságok megszüntetésére vonatkozik. Az intézkedési tervet az ellenőrzött állítja össze. Az intézkedési terv

tartalmazza a végrehajtandó feladatot, a határidőt, valamint a felelős szervezetet vagy szakterületet. Az intézkedési tervet a honvédségi szervezet parancsnoka hagyja jóvá. Az intézkedési tervben meghatározott feladatok megvalósulását folyamatosan nyomon kell követni, hogy az előírt határidőre teljesítik-e azokat. Erre alkalmas a realizálási jelentés bekérése az érintett szervezeti elemtől, de kisebb hiányosságok esetén a parancsnoki értekezleteken tett szóbeli jelentés is elfogadható lehet. A honvédségi szervezet parancsnoka utóellenőrzést is elrendelhet, ha a korábbi környezetvédelmi ellenőrzés során olyan jellegű vagy mértékű hiányosságokat tártak fel, hogy azok felszámolásának megvalósulását, teljesülését a helyszínen kell felmérni. Az utóellenőrzést a hiányosság megszüntetését követően azonnal vagy hosszabb távú beavatkozást igénylő esetben a következő betervezett ellenőrzés időpontjában célszerű megtartani. Az utóellenőrzés elrendelése, dokumentálása megegyezik a fő környezetvédelmi ellenőrzésre vonatkozó előírásokkal.

Hatósági ellenőrzés

A környezetvédelmi hatóság a hatáskörének keretei között ellenőrzi a jogszabályban foglalt rendelkezések betartását, valamint a végrehajtandó döntésben foglaltak teljesítését.³³ Ez az ellenőrzési jogosultság érvényes a Magyar Honvédség szervezeteire is. A sajátos építménycsoportok körébe tartozó honvédelmi és katonai építményekkel, valamint honvédelmi és katonai ingatlanokkal összefüggő környezetvédelmi hatósági ügyekben különös illetékességgel kijelölt kormányhivatal jár el. Ilyen ügy például a helyhez kötött légszennyező pontforrás létesítésének, üzemeltetésének engedélyeztetése. Hulladékgazdálkodási hatáskörben a területi hulladékgazdálkodási hatóság jár el. A hatóság ügyintézőinek a Nemzeti Biztonsági Felügyelet által kiállított biztonsági tanúsítvánnyal kell rendelkezniük, ugyanis csak ennek birtokában vehetnek részt a Magyar Honvédséget érintő környezetvédelmi és hulladékgazdálkodási ügyek intézésében.

³³ 2016. évi CL. törvény 99. §.

A hatóság a helyszíni ellenőrzésről elektronikus úton, a cégkapun keresztül értesítést küld az ellenőrzött honvédségi szervezet parancsnoka részére. Az értesítés tartalmazza az ellenőrzés pontos időpontját (nap, óra), az ellenőrzött telephelyet, továbbá azt, hogy mely iratok hozzáférését kell biztosítani. A hatóság iratok alatt ért minden vonatkozó nyilvántartást, adatszolgáltatást, mérési jegyzőkönyvet, engedélyt, valamint határozatot. A hatóság az értesítésben kérheti helyszínrajz biztosítását a telephelyről, illetve egy ellenőrzési ütemtervet.

A helyszíni hatósági ellenőrzésre való felkészülésének részét képezi a belépéshez szükséges adatok bekérése a hatósági ügyintézőtől. Ezt követően a szakállomány feladata egy ellenőrzési ütemterv, valamint egy ellenőrzési útvonal összeállítása, összhangban a telephelyen végzett tevékenységgel. Ajánlott a honvédségi szervezet objektumáról építménylistával ellátott helyszínrajz előkészítése – kivéve, ha az nem nyilvános –, amelyen jelölve vannak a kijelölt munkahelyi és/vagy üzemi hulladékgyűjtő helyek, valamint a légszennyező pontforrások. A helyszíni hatósági ellenőrzés során nem minden esetben készül a helyszínen jegyzőkönyv, hanem azt a hatóság később állítja össze. A hatóság az ellenőrzés megállapításait tartalmazó jegyzőkönyvtervezetet megküldi az ellenőrzött honvédségi szervezet parancsnoka részére, amely során a parancsnoknak írásban nyilatkoznia kell, hogy a jegyzőkönyvben foglaltakkal egyetért-e, vagy annak módosítása, pontosítása szükséges. Az írásbeli nyilatkozat megtételét követően küldi meg a hatóság a parancsnok részére az ellenőrzésen tapasztaltakról szóló jegyzőkönyvet. Amennyiben a hatóság a helyszíni ellenőrzés során minden vonatkozó jogszabályban foglalt előírás betartását tapasztalta, akkor az ellenőrzött honvédségi szervezet részére nem adnak ki felszólítást, kötelezést vagy végzést.

Amennyiben a hatóság hiányosságot tapasztalt, az érintett honvédségi szervezet részére felszólítást küld, amely tartalmazza a feltárt hiányosságot, annak pótlását a határidő megjelölésével. Abban az esetben, amikor a felszólítás a honvédségi szervezetnél több szervezeti elemet is érint, javasolt az intézkedési terv jóváhagyatása a honvédségi szervezet parancsnokával, amely dokumentum részletesen tartalmazza, hogy kinek milyen feladata van a hiányosság

felszámolásában a határidő megjelölésével. A hiányosság megszüntetését követően a honvédségi szervezetnek írásban, elektronikus úton mindenre kiterjedően tájékoztatnia kell a hatóságot a hiányosság megszüntetéséről, amennyiben indokolt, fényképfelvétel-melléklet megküldésével is. A hatósági ellenőrzést követően a honvédségi szervezet parancsnoka teljesen objektív képpel fog rendelkezni, hogy a vonatkozó előírások betartása milyen mértékben valósul meg az általa vezetett honvédségi szervezetnél.

A PARANCSNOKOK TERVEZŐTEVÉKENYSÉGE, AZONOSÍTÁSI, KOCKÁZATELEMZÉSI, INTÉZKEDÉSI ÉS VISSZAELLENŐRZÉSI FELADATOK

Környezetbiztonság

A környezetbiztonsággal kapcsolatos feladatok a Magyar Honvédségnél is megjelennek. A környezetbiztonság fogalmát többféleképpen is meghatározták. Berzsényi szerint „[a] környezetbiztonság a biztonsághoz hasonló komplex fogalom, amely elsősorban a környezet elemeinek (víz, levegő, talaj) biztonságos használatát és szennyezésektől történő védelmét, valamint a környezeti elemek elérhetőségét és gazdaságos használatát foglalja magában”.³⁴

A környezetbiztonsági tevékenységhez kapcsolódó feladatok meghatározása előtt a környezetvédelmi szakállománynak végre kell hajtania a kockázatok azonosítását és értékelését. Ennek lényege az adott honvédségi szervezet környezetre veszélyes tevékenységeinek felmérése, a lehetséges következmények és azok bekövetkezési valószínűségének meghatározása. A Magyar Honvédségnél a környezeti kockázatértékelés és kockázatkezelés végrehajtását a NATO STANAG 2583 előírásaival összhangban határozták meg, amely eljárást részletesen a 1fejezet ismerteti. A környezeti kockázatértékelés és kockázatkezelés elvégzése után, az összesített kockázati szint alapján válik ismertté, hogy

³⁴ BERZSENYI 2013: 23.

a honvédségi szervezetnek szükséges-e készítenie környezeti kárelhárítási tervet. Továbbá a környezetvédelmi szakállomány kockázatsökkentő intézkedéseket dolgoz ki a vizsgált tevékenységre.

Gazdálkodás

A honvédségi szervezet parancsnokának felelősségi körébe tartozik a környezetvédelmi feladatok ellátásához szükséges tárgyi feltételek biztosítása. A nemzeti programokat, a honvédelmi tárca felelősségébe tartozó kárelhárítási és kármentesítési feladatok előkészítését és teljesítését központi ellátási rendben hajtják végre. Mindezen túlmenően a HM Védelemgazdasági Hivatal a honvédségi szervezetekkel együttműködésben végzi a Honvédelmi Minisztérium vagyongazdálkodásában lévő ingatlanok környezeti állapotfelmérését és vizsgálatát, amihez a honvédségi szervezetek információt szolgáltatnak a helyi sajátosságokról.

A honvédségi szervezet költségvetési gazdálkodása logisztikai szakterületen intézményi gazdálkodás, valamint központi gazdálkodás és ellátás keretében valósul meg.³⁵ Ennek érdekében a környezetvédelmi szakállomány feladata a működési, fenntartási és kiképzési körbe sorolt környezetvédelmi igények felmérése a honvédségi szervezetnél. Ezen igényeken alapulva tesz javaslatot a parancsnok részére a különböző költségvetési tételekre vonatkozóan. Az igény felmérésére leghatékonyabban a belső környezetvédelmi szemle során kerülhet sor, ahol a felhasználó állomány tapasztalásai, valamint a személyesen látottak alapján megállapítja, hogy milyen környezetvédelmi szakanyag szükséges az egyes helyszíneken és alegységeknél a napi munkavégzéshez.

A környezetvédelmi szakanyagellátás része a szükséges tartalék szakanyagok felhalmozása és készletezése egy esetleges környezeti káresemény esetére.

Az előirányzat tervezésének másik kategóriáját a környezetvédelmi szolgáltatások alkotják, amelyeket az adott technológiáért felelős logisztikai szakterületen kell tervezni. Környezetvédelmi szolgáltatás alatt értendők

³⁵ 20/2021. (V. 19.) HM utasítás 11. § (1) bekezdés.

a veszélyes és nem veszélyes hulladék elszállításával kapcsolatos költségek, az igazgatási szolgáltatási díjak, a technológiai légszennyező pontforrás engedélyezése, valamint a különböző környezetvédelmi, természetvédelmi, hulladékgazdálkodási engedélyek beszerzésével kapcsolatosan felmerülő egyéb költségek.

A környezetvédelem logisztikai biztosításának következő része a beszerzési eljárás, amelynek előkészítésében hatékony közreműködés, együttműködés szükséges az adott logisztikai szervezeti elemmel. A beszerzési eljárás során a környezetvédelmi szakállomány határozza meg a műszaki követelményeket az adott szakanyag, szolgáltatás tekintetében, míg a logisztika lefolytatja magát az eljárást. Mindezen túlmenően a környezetvédelmi szakállomány feladata nyomon követni a jóváhagyott környezetvédelmi előirányzatok időarányos, hatékony felhasználását.

Parancsnoki intézkedés

A honvédségi szervezet parancsnoka a 8.1. fejezetben leírt intézkedési feladatain túlmenően egy környezeti káresemény bekövetkezésekor intézkedik a szükséges feladatok végrehajtására, biztosítja a feltételeket, valamint megteszi a szükséges jelentéseket. A honvédségi szervezet parancsnokának a környezetveszélyeztetés, illetve környezetkárosodás mértékétől függően előzetesen szóban, majd írásban jelentést kell tennie az előjáró szervezet ügyeleti szolgálata és a környezetvédelmi szakmai előjáró részére. Amennyiben védett és fokozottan védett fajokat, Natura 2000 területeket, országos jelentőségű védett természeti területeket is érint a káresemény, akkor a környezetvédelmi és természetvédelmi hatóságot is tájékoztatni kell. Amennyiben a környezetveszélyeztetés, illetve környezetkárosodás felszíni vizeket, felszín alatti vizeket és a földtani közeget is érinti, akkor a területileg illetékes vízügyi hatóságot, a területi vízügyi igazgatóságot is tájékoztatni kell.

KÖRNYEZETVÉDELMI SZEMPONTOK INTEGRÁLÁSA, ELJÁRÁSOK FEJLESZTÉSE

Környezetvédelmi oktatás

A környezetvédelmi törvény értelmében a környezetvédelmi nevelés, a környezeti ismeretek terjesztése és fejlesztése elsősorban állami és önkormányzati feladat.³⁶ Ugyanakkor ezentúl alapvető követelmény, hogy a munkavállalók is rendelkezzenek a tevékenységükhöz kapcsolódó környezetvédelmi ismeretekkel, ami a környezeti oktatás útján valósul meg. Ennek a környezeti oktatásnak az alapvető ismereteken túl az adott munkakör ellátásához szükséges környezetvédelmi ismeretekre, a környezetet veszélyeztető tevékenységekre, azok megelőzésére és elhárításának kérdéseire, a kötelezettségekre is ki kell terjednie.³⁷

A Magyar Honvédségnél a környezetvédelmi képzés környezetvédelmi oktatás útján valósul meg. Az oktatásban kiemelt szerep jut a környezetvédelmi szakállománynak, amely kidolgozza az oktatás tematikáját és az oktatási anyagokat, és általában meg is tartja az oktatásokat. A környezetvédelmi oktatás során – a kiképzési rendszerbe beépítve – a személyi állomány minden tagja elsajátítja a beosztása, munkaköre ellátásával összefüggő környezetvédelmi feladatokat, kötelezettségeket, alapvető környezetvédelmi előírásokat, a környezeti elemek védelme szempontjából a biztonságos feladat-végrehajtás szabályait.

A környezetvédelmi oktatás helyi szabályozását a honvédségi szervezet Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzatának külön fejezetében kell meghatározni. A Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzatban rögzíteni kell az oktatás formáit, az oktatási követelményeket, a részt vevő állomány körét, az oktatást tartó személyt, valamint az oktatás dokumentálásának módját.

A környezetvédelmi oktatás lehet előzetes, ismétlődő, valamint eseti. Az előzetes környezetvédelmi oktatást a beosztásba, munkakörbe helyezést,

³⁶ 1995. évi LIII. törvény 54. §.

³⁷ 1995. évi LIII. törvény 55. §.

tartós távollétről visszaérkezést követően, illetve a munkakör megváltozásakor kell végrehajtani. Az oktatás során az alapvető környezetvédelmi fogalmakat, környezetvédelmi előírásokat, a katonai élettel összefüggő környezetvédelmi feladatokat, kötelezettségeket kell ismertetni. Az előzetes környezetvédelmi oktatás megtartása a környezetvédelmi szakállomány, illetve a munkahelyi vezető feladata.

Ismétlődő környezetvédelmi oktatás

A teljes személyi állomány részére évente ismétlődő környezetvédelmi oktatást kell tartani, amelynek célja a környezetvédelmi ismeretek fejlesztése, fenntartása. A veszélyes anyaggal és keverékkel, a veszélyes hulladékkal dolgozó, valamint a környezetre veszélyes technológiát üzemeltető személyi állomány részére szakmailag bővített ismétlődő környezetvédelmi oktatást kell tartani.

Eseti környezetvédelmi oktatás

A környezetvédelmi oktatás harmadik típusa az eseti környezetvédelmi oktatás, amelyet kiképzési rendezvények, katasztrófavédelmi feladatokban való részvétel előtt, új technológia bevezetése esetén, valamint napi tevékenységet jelentősen befolyásoló jogszabályváltozás esetében kell tartani.

A környezetvédelmi oktatás dokumentálása

A környezetvédelmi oktatás végrehajtásának, dokumentálásának leginkább nyomon követhető módja az oktatási napló alkalmazása. Az oktatási napló tartalmazza az oktatás időpontját, az oktatás típusát, az oktatás tárgyát, a résztvevők nevét, rendfokozatát, beosztását, aláírását. Az oktatási napló előnye, hogy nemcsak az adott tárgyév oktatását lehet benne dokumentálni, hanem több évre visszamenőleg tartalmazza egy dokumentumban az oktatások végrehajtását is. Alternatív megoldás lehet az oktatás dokumentálása jegyzőkönyvvel és jelenléti ívvel, amely elsősorban akkor lehet előnyös, ha nagy

létszámú állomány részére történik egyidejű oktatás. Hátránya ugyanakkor, hogy minden egyes jegyzőkönyvet külön kell nyilvántartani és őrizni.

Oktatási tematika

Célszerű oktatási tematika összeállítása az oktatások végrehajtására. Egy ilyen tematikában lehet rögzíteni, hogy mely állománycsoport részére milyen tartalmú oktatást tartsanak, és ennek alapján történhet meg maguknak a tényleges oktatási anyagoknak az összeállítása. Különösen hasznos ez azokban az esetekben, ahol az oktatások egy részét az alegységparancsok, munkahelyi vezetők hajtják végre, vagy ha az adott honvédségi szervezet szerteágazó tevékenysége miatt több, jelentősen eltérő tartalmú oktatás megtartása szükséges.

Gyakorlati környezetvédelmi felkészítés

A Magyar Honvédség az elméleti felkészítés mellett nagy hangsúlyt fordít a gyakorlati felkészítésre, ami a környezetvédelem területén is megjelenik. A gyakorlati környezetvédelmi felkészítés környezeti kárelhárítási gyakorlat során valósul meg, amelyet a veszélyes anyaggal és keverékkel, a veszélyes hulladékkal dolgozó, a környezetre veszélyes technológiát üzemeltető, valamint a környezeti kárelhárításra kijelölt személyi állomány részére kell tartani évente legalább egy alkalommal. A felkészítés során a környezetvédelmi szakállomány által beállított szituációban a jelentések végrehajtását, a kárelhárítási anyagok használatát, valamint a veszélyes hulladékok kezelését gyakoroltatják annak érdekében, hogy a személyi állomány egy esetleges környezeti káresemény során megfelelő tapasztalattal rendelkezzen.

Javasolt erre egy levezetési tervet összeállítani, amely részletesen tartalmazza a beállított szituációt, az esemény elvárt lefolyásának rendjét, valamint a felkészítéshez szükséges anyagi szükségletet. A gyakorlati felkészítés után ajánlott azonnali értékelést tartani a feladat végrehajtásáról az esetlegesen előforduló hibák azonosítása, kiküszöbölése érdekében.

A honvédségi szervezet parancsnoka a Szervezeti Környezetvédelmi Szabályzatban szabályozhatja a környezetvédelmi oktatás tartalma megértésének és számonkérésének módját is, aminek egyik formája lehet a tesztlapos beszámoltatás.

Hulladékgyűjtési program

A személyi állomány a környezetvédelem iránti elkötelezettségeként részt vehet az egész országra kiterjedő szervezett hulladékgyűjtési programokon. Ekkor a honvédségi szervezet meghirdetett, önkéntes hulladékszedési akcióhoz csatlakozik. Mindezen túlmenően a környezetvédelmi szakállomány szervezhet a személyi állomány részére a laktanyához közeli területen hulladékgyűjtési napot, annak érdekében, hogy megtisztítsanak egy adott területet az illegális hulladéktól. Ez által a honvédek a közös és jó ügy érdekében aktívan hozzájárulnak a tisztább környezet megteremtéséhez, egyben erősítve a honvédségi szervezet helyi társadalmi kapcsolatait.

Veszélyesanyag-beszerzés

A Magyar Honvédségnél is megjelennek a környezetvédelmi szempontok a veszélyes anyagok és veszélyes keverékek beszerzése során. Az azonos célra alkalmas veszélyes anyagok közül a kevésbé veszélyes anyagot tartalmazó terméket célszerű kiválasztani. Ezáltal nemcsak az emberi egészséget nem veszélyeztetjük, hanem a környezetkárosodás kockázatát sem növeljük. A veszélyes anyag beszerzéséhez segítségül szolgál a biztonsági adatlap. A biztonsági adatlap többek között tartalmazza a termék összetételére vonatkozó információkat, a kezelésre és tárolásra vonatkozó előírásokat, valamint az ártalmatlanítási szempontokat.

Az elérhető legjobb technika

A környezet védelmének általános szabályairól szóló törvényben rögzítették az elérhető legjobb technika definícióját (BAT), amely módszereket, technikai eljárásokat jelent, a kibocsátások, környezetterhelések megelőzése, csökkentése érdekében, vagyis a környezet egészséget érintő káros hatásainak mérséklésére szolgál. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a honvédségi szervezetnek nyomon kell követnie mind a technika fejlődését, mind a bekövetkezett események tapasztalatait. Mindezek alapján a honvédségi szervezet parancsnokának feladata, hogy bevezesse az ismertté vált problémák enyhítésére vonatkozó javított eljárásrendeket, valamint biztosítsa a szükséges erőforrásokat azon új technikai megoldások beszerzésére, alkalmazására, amelyek lehetővé teszik a környezetterhelés csökkentését, a környezeti káresemények megelőzését, kezelését.

Ugyanakkor ez utóbbi nemcsak, sőt, nem elsősorban környezetvédelmi szakanyagokat takar, hanem a különböző szakterületek eltérő anyagainak – legyenek ezek gépek, építmények, anyagok – fejlesztését, korszerűbbre cserélését is. Ezért fontos, hogy a különböző szakági fejlesztésekkel kapcsolatos előkészítő feladatok során már azok korai fázisában bevonják a környezetvédelmi szakállományt, így biztosítva a környezetvédelmi szempontú legjobb technika szabályának érvényesülését.

Légszennyezés

A nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő légszennyezésről a genfi egyezmény szól. Az egyezményt aláíró, elismerő országok kötelezettséget vállalnak arra, hogy csökkentik és megakadályozzák a légszennyezőanyag-kibocsátásaikat. Ez a kötelezettségvállalás a Magyar Honvédségre is kiterjed, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy az üzemeltető honvédségi szervezetek gondoskodnak a tüzelőberendezések, technológiai légszennyező pontforrások rendszeres karbantartásáról. Ezenfelül a honvédségi szervezetek a harc- és gépjárművek üzemeltetése során minimalizálják az úgynevezett „üresjáratokat”.

Környezetközponti Irányítási Rendszer

A honvédségi szervezet környezettudatos magatartása, működése fejleszthető az MSZ EN ISO 14001:2015 szabvány alkalmazásával. A magyar szabvány a Környezetközpontú Irányítási Rendszer (KIR) követelményeit határozza meg. A KIR szabvány célja, hogy keretrendszert biztosítson a szervezetek számára, ahhoz, hogy megóvják a környezetet.³⁸ A szabvány alapvetően követelményeket határoz meg a környezeti teljesítmény növelésére a tervezett eredmények elérése érdekében. A környezetközpontú irányítási rendszer az irányítási rendszernek az a része, amely a környezeti tényezők kezelésével, a jogszabályi és egyéb kötelezettségek teljesítésével, valamint a kockázatok kezelésével foglalkozik.³⁹

Élettartam-menedzsment

Az élettartam-, életciklusmenedzsment-szemlélet ismertetése előtt fontosnak tartom tisztázni, hogy mit is értünk életciklus alatt. A közbeszerzésről szóló törvény értelmében az életciklus:⁴⁰

„Egy termék használatának, szolgáltatás nyújtásának vagy egy építési beruházás fennállásának összes egymást követő, illetve egymással kapcsolatban álló szakasza – ideértve az elvégzendő kutatást és fejlesztést, a gyártást, a kereskedelmet és annak feltételeit, a szállítást, a felhasználást és a karbantartást is – a nyersanyag beszerzésétől, illetve az erőforrások megteremtésétől az eltávolításig, ártalmatlanításig, az adott területek eredeti állapotának helyreállításáig, illetve a szolgáltatás vagy a használat végéig.”

Vagyis egy termék életciklusának a kifejlesztésének kezdetétől egészen a termék újrahasznosításáig vagy hulladékként történő kezelésének megtörténteig tart, és ennek az egész folyamatnak a környezetre gyakorolt hatását kell figyelembe venni és minimalizálni a termék kiválasztása és alkalmazása során.

³⁸ MSZ EN ISO 14001, 8.

³⁹ MSZ EN ISO 14001, 15.

⁴⁰ 2015. évi CXLI. törvény 3. § 7.

A gyakorlatban a Magyar Honvédség mint felhasználó természetesen nem tud hatást gyakorolni a teljes életciklusra. Ugyanakkor a termék kiválasztásával már a Magyar Honvédségen belüli felhasználást megelőző cikluselemeit is figyelembe veheti, ha van azokról megbízható információ. Ugyanakkor az életciklus-menedzsment legfontosabb feladata az, hogy már a bekerülés pillanatában is egyértelmű legyen, hogy mi fog történni az adott termékkel mind a Magyar Honvédségbéli felhasználása során, mind a Magyar Honvédségből való kikerülést követően.

Az ennek megfelelő működés érdekében már a beszerzés előtt mérlegelni kell az alábbiakat, és szükség esetén intézkedést kell tenni a megvalósulásukra:

- Vonatkoznak-e a termékre speciális tárolási előírások?
- Biztosítottak-e a biztonságos tárolás feltételei?
- Vonatkoznak-e a termékre speciális felhasználási előírások?
- Biztosítottak a biztonságos felhasználásra vonatkozó előírások?
- Milyen környezeti kockázatok jelenhetnek meg a termék tárolása, felhasználása során?
- Rendelkezésre állnak egy, a termékkel kapcsolatos környezeti káresemény megelőzésének, kezelésének feltételei?
- Milyen hosszú ideig tervezzük felhasználni, tárolni a terméket?
- Mi történik a termékkel a felhasználást, rendszerből való kikerülést követően?
- Jelen ismeretek szerint gazdaságosan újrahasznosítható a termék vagy annak része?
- Mi az újra nem hasznosítható termék vagy részegység hulladékkezelésének módja?
- A szükséges hulladékkezelési eljárás a jelen ismeretek alapján elérhető?
- Várhatóan mennyibe kerül a hulladékok kezelése?

Alapvető követelmény, hogy a fenti kérdéseket a termék újrahasznosításra vagy hulladékkezelésre való elszállításáig folyamatosan, valamint rendszeresen újra fel kell tenni, különösen abban az esetben, ha a termék élettartamát, biztonságát jelentősen befolyásoló új információk kerülnek nyilvánosságra. Az is alapvető

feladat, hogy a termék állapotát folyamatosan nyomon kell követni, fenn kell tartani, amennyiben szükséges, intézkedni azok hulladékká nyilvánítására és kezelésére mindaddig, míg ez a személyi állomány veszélyeztetése nélkül megtehető.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BERZSENYI Dániel (2013): Környezetbiztonság. *Nemzet és Biztonság*, 6(3–4), 22–35.
- FÖLDI László – BEREK Tamás – PADÁNYI József (2021): Hungary's Energy and Water Security Countermeasures as Answers to the Challenges of Global Climate Change. *AARMS*, (3), 87–96. Online: <https://doi.org/10.32565/aarms.2021.2.7>
- MSZ EN ISO 14001:2015 Környezetközpontú Irányítási Rendszer. Online: www.tuvsud.com/hu-hu/szolgalattasok/audit-es-rendszertanulas/iso-14001

Jogi források

1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500053.tv>
2000. évi XXV. törvény a kémiai biztonságról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000025.tv>
2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200185.tv>
2015. évi CXLI. törvény a közbeszerzésekről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500143.tv>
2016. évi CL. törvény az általános közgazgatási rendtartásról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600150.tv>
- 93/1996. (VII. 4.) Korm. rendelet a környezetvédelmi megbízott alkalmazásának feltételéhez kötött környezethasználatok meghatározásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600093.KOR&txrefere=A1200439.KOR>
- 78/2007. (IV. 24.) Korm. rendelet a környezeti alapnyilvántartásról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700078.kor>

- 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet a levegő védelméről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000306.kor>
- 246/2014. (IX. 29.) Korm. rendelet az egyes hulladékgazdálkodási létesítmények kialakításának és üzemeltetésének szabályairól. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400246.kor>
- 309/2014. (XII. 11.) Korm. rendelet a hulladékkal kapcsolatos nyilvántartási és adatszolgáltatási kötelezettségekről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400309.kor>
- 225/2015. (VIII. 7.) Korm. rendelet a veszélyes hulladékkal kapcsolatos egyes tevékenységek részletes szabályairól. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500225.kor>
- 124/2021. (III. 12.) Korm. rendelet a hulladékgazdálkodási hatóság kijelöléséről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-124-20-22>
- 624/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet a környezetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2022-624-20-22>
- 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet a Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának kiadásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500024.hm>
- 8/2017. (VI. 30.) HM rendelet a honvédelmi feladatokkal kapcsolatos sajátos környezethasználatokról, valamint a honvédelmi szervezeteknél foglalkoztatott környezetvédelmi megbízottak alkalmazási és képzési feltételeiről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700008.hm>
- 53/2017. (X. 18.) FM rendelet a 140 kWth és annál nagyobb, de 50 MWth-nál kisebb teljes névleges bemenő hőteljesítményű tüzelőberendezések működési feltételeiről és légszennyező anyagainak kibocsátási határértékeiről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700053.fm>
- 19/2019. (III. 13.) HM utasítás a belső szabályozási tevékenységről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2019-19-Bo-15>
- 44/2020. (VIII. 14.) HM utasítás a honvédelmi szervezetek belső kontrollrendszerének kialakításáról, működtetéséről és fejlesztéséről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2020-44-Bo-15>
- 20/2021. (V. 19.) HM utasítás a honvédelmi szervezetek költségvetési gazdálkodásának rendjéről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2021-20-Bo-15>
- 299/2020. (HK 7.) MH PK intézkedés a Magyar Honvédség környezetvédelmi tevékenységének szervezeti és eljárási rendjéről. Online: <https://jogkodex.hu/doc/9395025>
- A Tanács határozata (1981. június 11.) a nagy távolságra jutó, országhatárokon áterjedő légszennyezésről szóló egyezmény megkötéséről. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:31981D0462>